

DE RING VAN OLDENBARNEVELT DOOR DR. E. WIERSUM.

In 1722 kocht Hendrik van Barnevelt ¹⁾, heer van Noordeloos en Over-Slingeland, van Jan Hassing een grooten gouden vinger-ring, dien Johan van Oldenbarnevelt op het schavot aan zijn knecht Jan Francken geschonken zou hebben.

Wat den Gorkumschen wijnkooper tot dezen koop bewoog, staat niet vast. Wellicht was het hem alleen om het bezit van een curiositeit te doen, misschien ook dacht hij verwant te zijn aan den grooten staatsman en door aankoop van den ring een kostbaar familiestuk te verwerven.

Hoe dit zij, in beide gevallen was het voor hem van het meeste belang, om de herkomst van den ring vast te stellen. Daartoe liet hij voor den notaris Petrus Schabaalje te Amsterdam den 7den April 1722 een akte opmaken, waarbij twee Amsterdammers verklaringen gaven omtrent de verwantschap van Jan Hassing, den verkooper, met Jan Francken, na Oldenbarnevelt den eersten bezitter van den ring.

Het waren Pieter van den Berg en Herman Musman, de eerste geboortig van Buren, de tweede van Kuilenburg. Zij verklaarden dan, dat zij Jan Hassing zeer goed kenden en dat zijn vader Johannes Hassing, in leven gewoond hebbende te Kuilenburg, gehuwd was geweest met Dirkje Philips, een dochter van Philips Francken, den broeder van Jan Francken, alles in overeenstemming met een geschreven geslachtslijst die, nadat Jan Hassing de juistheid er van bevestigd had, aan de notarieele akte vastgehecht werd.

In deze geslachtslijst wordt medegedeeld, dat Jan Francken later majoor te Amersfoort was geworden en daar ongehuwd, naar gissing in 1672 of 1673, gestorven moest zijn. In zijn testament had hij de kinderen van zijn broeder Philips als erfgenamen aangewezen, tengevolge waarvan de ring van Oldenbarnevelt aan de langstlevende van hen, Dirkje Philips, de vrouw van Johannes Hassing, overgegaan was.

Als verder bewijsstuk werd nog bijgevoegd een onderhandsche schuldbekentenis van Arien Philipsen (den zoon van Philip

1) Genealogie van het geslacht Van Barnevelt door J. H. Scheffer blz. 9 — Rotterdam, Van Hengel & Eeltjes 1877.

Francken) van 18 Februari 1657, waarbij deze verklaart van zijn oom Johan Francken, majoor te Amersfoort, een som van vier honderd gulden geleend te hebben ¹⁾).

„Hieruyt blijkt nu sonneklaer”, zoo luidt het einde van de geslachtslijst, „dat Jan Franken ons oudoom is geweest en dat den selfden ring van Oldenbarnevelt is ende dat Jan Franken majoor van Amersfoort is geweest, alwaer oock de erffenis ontvangen, als zijnde daer gestorven, is tot Amersfoort onder oude luyden nog genoeg bekent”.

Zoo zonneklaar is de zaak evenwel niet. Dat Oldenbarnevelt op het schavot aan zijn dienaar een ring gegeven zou hebben, is niet waarschijnlijk. Noch het Verhaal van Francken zelf, medegedeeld door Fruin, noch het Verhael bij Broer Jansz. uitgegeven, overgedrukt in De Navorscher V blz. 338, noch de Historie van het Leven en Sterven, blz. 257 en de daar op blz. 258 afgedrukte brief van Pieter Hanneman maken er melding van. Het Verhaal luidt bij Francken blz. 45 als volgt: „In het ontcleeden seyde mijn heer tegen mij: dat die niet aen mij en comt, wijsende met zijn hant na den scherprechter, ende heeft selfs zijn wambes metter haest ontcnoopt, ende seyde: haest u, haest u! Ontcleet sijnde, heeft hem gekeert na het volck, en seyde: mannen, geloof niet, dat ick een lantverrader ben; ick hebbe oprecht en vroom gehandelt, als een goed patriot, ende die zal ick sterven, Jesus Cristus sal mijn leytsman sijn; ende sach opwaers na den heemel, ende seyde noch: Heere Godt, hemelse Vader, ontfermt u mijnder! Doen leyde ick mijn heer na het sant, ende dede het hemt van sijn schouderen. Mijn heer beefde met sijn handen, ende seyde: soo, soo. Na mijn onthout heeft hij doen selff sijn muts voor sijn oogen getrocken. Als mijn heer op 't sant meynde te knielen, met het aensicht tegen 't suyden, de geweldige seyde: mijn heer sal gelieven aen dander sijde te gaen, om de son in het aengesicht niet te hebben. Ick leyde mijn heer om 't sant, met het aengesicht tegen 't noorden, na de franse kerck. Als mijn heer op 't sant knielde, nam ick mijn leste afscheit van mijn heer. Sijn E. seyde: maect cort, maect cort! De geweldige ende scherprechter seyden tegen mij: gaat aan deen sijde. Soo haest als ick affgegaen was, is de slach gegaen”.

1) Een paar andere in de geslachtslijst genoemde bewijsstukken, nummers 1, 3 en 4, zijn niet aanwezig.

Men ziet, dat van een ring in het geheel geen sprake is. Deze duikt eerst op in de „Getuygenissen van verscheyden treffelycke mannen”, die achter de Historie zijn afgedrukt. Daarin leest men op blz. 366, dat Oldenbarnevelt, nadat hij de bekende korte toespraak tot de omstanders had gehouden, zijn tabbard begon uit te trekken, daarna zijn kraag en wambuis en dan tot zijn dienstknecht, die hem hielp, zeide: „Neemt het, 't is voor u, hebbende getrokken een ring van sijnen vinger, gaf se mede aen sijnen dienstknecht ende fluisterde hem eenige woorden in d'ooren”.

Al dadelijk zij hier opgemerkt, dat de ring niet, zooals de tabbard en het wambuis, uitdrukkelijk aan Francken wordt toebedeeld, doch, aangenomen dat het verhaal waar was, in de woorden, die bij de overreiking werden toegefluisterd, heel goed een andere bestemming voor den ring kon zijn opgesloten geweest.

Doch het verhaal kan moeilijk juist zijn. Het was niet iets voor Oldenbarnevelt, om op het laatste oogenblik pas over zijn ring of ringen te beschikken. Dat zou hij zeker vroeger gedaan hebben. Temeer, daar hij den avond vóór zijn terechtstelling nog de bestemming van zijn zegelring had aangewezen. Toen hij dien avond naar bed ging, zoo deelt Francken zelf mede, trok hij zijn signet van de hand „ende seyde tegen mij, geeft dat mijn outsten soon.” Het is mogelijk, dat dit voorval voor latere berichtgevers de aanleiding geweest is, om Oldenbarnevelt nog op het schavot een ring aan zijn dienaar te laten schenken.

Wij nemen aan, dat dit onjuist is, en dat de ring reeds den vorigen avond aan Francken was ter hand gesteld, echter niet voor hemzelf, maar met de opdracht om hem aan den heer van Groeneveld, den oudsten zoon van Oldenbarnevelt, ter hand te stellen. Uitgesloten is evenwel geenszins, dat de familie aan Francken den ring van Oldenbarnevelt als aandenken aan zijn meester heeft geschonken. Uit Oldenbarnevelt's brieven is bekend, dat hij zijn knecht gaarne mocht lijden en hem een gedachtenis wilde toekennen. De raadpensionaris had bovendien in zijn afscheidsbrief aan vrouw en kinderen dezen uitdrukkelijk opgedragen, „omme hem tot een goede conditie te helpen bevorderen”.

In zooverre kan de hiervoorgenoemde geslachtslijst dus wel degelijk waarheid bevatten. Want zoo goed als de weduwe van Oldenbarnevelt zijn trouwen dienaar den staatsiedegen van haar man, een geschenk van den Franschen koning, vereerde, even

zoo goed kan de zoon hem den zegelring zijns vaders hebben laten behouden.

Vreemd is het echter, dat Francken's testament in 1722 reeds vermist werd en men toen ook niet meer wist, voor welken notaris het gepasseerd was. Navraag, gedaan bij den rijkarchivaris in Utrecht en bij den archivaris der gemeente Amersfoort, heeft geen licht gegeven. Alleen staat vast, dat Jan Francken reeds in Mei 1664 als majoor der stad Amersfoort overleden is ¹⁾. Op 't oogenblik hebben we dus feitelijk geen enkel aanknoopingspunt tusschen 1619 of daaromtrent, toen de ring gegeven werd aan Jan Francken en 1722, het jaar dat hij door diens nazaat werd verkocht.

Zonder dezen ook maar eenigszins in verdenking te willen brengen, moet men derhalve erkennen, dat de mogelijkheid van bedrog niet is uitgesloten. Was het testament nog aanwezig en had de testateur den ring daarin genoemd en omschreven, dan zou niet alleen het bestaan officieel zijn vastgesteld, maar uit de omschrijving allicht ook kunnen blijken, dat de ring, dien Van Barneveldt in 1722 kocht, dezelfde was. Nu echter ontbreekt het bewijs, dat dit inderdaad zoo is.

In verband hiermede wijs ik er op, dat de attestanten in de notarieele akte van 1722, die de familie Hassing van kindsbeen af gekend hebben, met geen enkel woord blijk geven, dat zij van het bestaan van den ring afweten. Dit bewijst niets tegen dat bestaan; maar aan den anderen kant zou toch een verklaring van geloofwaardige getuigen, dat zij den ring laat ons zeggen een dertig, veertig jaar geleden reeds in het bezit van de familie gekend hadden, geen kwaad gedaan hebben.

Integendeel.

Zooals het geval nu ligt, zullen wij ons tot den ring zelf moeten bepalen en allereerst onderzoeken, of hij den respectabelen leeftijd van ten minste drie eeuwen kan aanwijzen. Laat ons hem eens terdege opnemen. Het is een massief gouden ring van ongewone zwaarte ²⁾. Het eenige merk, dat er op voorkomt, is de jaarletter V. Aan den bovenkant bevat hij een portret van den grijzen staatsman, beschermd door een stuk bergkristal. Als men aanne-

1) Kroniek van het Historisch Genootschap VIII, 190.

2) Het juiste gewicht is door de aanhechting aan de wrakke papieren moeilijk te bepalen.

men mag, dat het een zegelring geweest is, dan moet de steen dus later door een portret van Oldenbarnevelt zijn vervangen. Ook dit is geenszins onmogelijk. De dienaar zal als aandenken aan zijn heer liever diens portret dan zijn wapen aan den vinger gedragen hebben.

Duidelijk te zien is trouwens, dat het portret, een zeer goed olie-
verfminiatuur, oorspronkelijk niet voor den ring bestemd geweest, doch er pasklaar voor gemaakt is. Zoowel het portret als de ring zelf vertoonen alle kenmerken van echtheid. De ring is van prachtig goud, terwijl het miniatuurportret door een bekwame hand geschilderd moet zijn. Wil men een gissing wapen, dan kan men veronderstellen, dat het portret in het bezit van Oldenbarnevelts weduwe is geweest en zij het in den aan Francken geschonken ring heeft laten zetten.

De goede kwaliteit van ring en portret maken het in elk geval onwaarschijnlijk, dat Hassing hem gekocht zou hebben om er bedrog mede te plegen. Hij kon toch weten, dat de koper meer voor de curiositeit of voor het vermeend familiestuk dan voor de werkelijke waarde zou geven.

Veel meer voor de hand ligt het daarentegen, dat de familie Hassing voor den ring van den oud-oom niet veel gevoelde en hem gaarne liet gaan, toen een liefhebber er om bijzondere reden een zeer aannemelijk bod voor deed.

Alles te zamen genomen, kan men wel zeggen, dat niettegenstaande elk stellig bewijs ontbreekt, de in 1722 verkochte ring heel goed van Oldenbarnevelt afkomstig kan zijn.

De verdere geschiedenis is gemakkelijk verteld. Van Hendrik van Barnevelt ging de ring met tusschentrappen over op zijnen achterkleinzoon Willem Hendrik van Barnevelt. In diens boedel werd hij in 1829 aangetroffen, met een blauw-wit koord en een lakzegel aangehecht aan de notarieele akte van 1722, zooals de volgende marginale aantekening op de laatste aanwijst:

„Deze, met den aangehechten ring en verdere bijlagen, ten sterfhuize van den heere W. H. van Barnevelt, in leven heer van Noordeloos en Over-Slingeland, geïnventariseerd den vierden Juny 1829, onder no. 1, door mij notaris in Gorinchem residierende, C. (?) G. Boonzajer, notaris.”

Daarna werd hij door erfenis eigendom van mevrouw S. G. Smith-Van Hoey, die aan Van Barnevelt geparenteerd was.

Haar zoon Van Hoey Smith van Engelen maakte den 5den April 1886 de bepaling, dat de ring niet vermaakt, weggeschenken of verkocht mocht worden, doch steeds van geslacht tot geslacht moest overgaan op den oudsten zijner afstammelingen.

Zoo kwam hij met de bijbehorende papieren in 1915 in het bezit van den heer William Smith te Rotterdam, die mij toestond, hier deze mededeelingen te doen.

DE EERSTE BRIEVENBUS

Wordt geadverteerd, dat het generaal postcomptoir te Rotterdam verplaatst zal worden in de Koninginne Watersteeg, loopende van de Wijnhaven, Noordzijde, tot aan de Wijnstraat; en dat de brieven aldaar aankomen en van daar vertrekken zullen met en op Zondag den 29 April 1798; dus gelieve men van die tijd af aan, de bestelling der Brieven, ter plaatse bovengemeld, te doen.

Nog wordt berigt, dat er geplaatst zal worden een brievenkas, aan de muur van de Groote Kerk, in de Torenstraat; waarin, met en op die tijd besteld zullen kunnen worden de Brieven naar den Haag, Leyden, Gouda, Dordrecht, Delft, Haarlem, Utrecht en Amsterdam.

Men moet in acht nemen, om in die Brievenkas de Brieven des avonds vóór half agt uren te bestellen, zooals op dezelve is vermeld.

Rotterd. Courant 24 April 1798.

Deze bus werd, als te eenzaam geplaatst, buiten gebruik gesteld 1 April 1811. De eenig overblijvende plaats, waar men toen brieven kon posten, was aan het postkantoor zelf.